שופטים ד

א. ביים סוף פון דער היינטיקער סדרה, אין דער פרשה פון עגלה ערופה, שטייט אין פסוק[1] „והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע ויערפו שם העגלה בנחל". איז רש"י מפרש אויפן וואָרט „ויערפו": קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות.

דער מקור פון פירוש רש"י זה איז אין גמרא[2]. ס'איז אָבער ידוע אַז ענינו פון פירוש רש"י על התורה איז, ווי רש"י אַליין זאָגט: אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא[3], און ער ברענגט מדרשי חז"ל נאָר דאַמאָלס ווען ס'איז מוכרח לפשוטו של מקרא[4].

איז ניט מובן בנדו"ד: צוליב וואָס דאַרף רש"י צוגעבן דעם ענין פון „אמר הקב"ה תבא עגלה כו'", וואָס איז אַ כעין נתינת טעם אויף דעם ציווי? — מצד פשוטו של מקרא איז ניטאָ קיין הכרח צו זוכן טעמים אויף (פרטי ה)מצות[5].

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: א) פאַר־וואָס זאָגט ער דאָ דעם לשון „אמר הקב"ה", וואָס איז ניט רגיל בפירושו ביי אַנדערע ענלעכע הסברות וביאורים[6]; און ס'איז מובן בפשטות אַז רש"י דאַרף עס ניט זאָגן, ווייל אַלע ענינים פון תורה איז „אמר הקב"ה".

און אע"פ אַז דאָס איז דער לשון הגמרא[7] — איז אָבער רש"י בפי' על התורה ניט אויסן צו מעתיק זיין לשון הגמרא אַדער מדרש וכיו"ב, (ובפרט אַז ער גיט דערביי ניט צו די וועריאַנטער „דרשו רבותינו" וכיו"ב): און דאָ איז עס נאָכמער מוכח דערפון, וואָס בהתחלת פירושו דא איז ער משנה פון לשון הגמרא[8] — טאָ פאַרוואָס איז ער מעתיק די וועריאַנטער „אמר הקב"ה"[9]?

ב) בכל אופן: פאַרוואָס איז רש"י מצרף דעם ענין „אמר הקב"ה תבא עגלה כו'" בהמשך צו זיין פירוש אויף „ויערפו" — „קוצץ ערפה בקופיץ"?

דער טעם „תבא עגלה כו'" איז ניט אויף דעם פרט פון „ויערפו", נאָר אויף דעם ציווי בכללותו — פאַרוואָס מען נעמט (בל' רש"י) אַן „עגלה בת שנתה כו'" און מען הרג'ט עס „ב(נחל איתן —) מקום שאינו כו'" (און ווי ס'איז מפורש

---

1) כא, ד.

2) סוטה מה, ס"ב במשנה: עורפין אותה בקופיץ מאחורי'. ושם מו, ס"א: אמר הקב"ה כו' (בשינויים).

3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 1 ובהנסמן שם.

4) ראה לקו"ש שם הערה 2.

5) להעיר גם בענינו, שרש"י אינו מפרש הטעם ע"ז ד„ולקחו גו' עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול".

6) לדוגמא פרש"י בפרשתנו: כ, ג (ראה סוטה מב, א). אחרי יז, יא. אמור כג, כד. חקת יט, כב (אלא ששם י"ל דאינו משנה כיון שמקדים העתקתי מיסודו כו'). תצא כא, יח.

7) שם מו, ס"א.

8) התחלת לשון הגמרא שם היא „מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל". וגם המשך לשון הגמרא שונה מלשון רש"י.

9) וע"ד בפסוק כא, ח „ונכפר להם הדם" שפרש"י „הכתוב מבשרם", ובמשנה שם מו, ס"א „רוח הקודש מבשרתן" (ועד"ז בספרי סוף פרשתנו „רוה"ק אומרי").

ומודגש אין גמרא: „מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל") —

רש"י האָט געדאַרפט שטעלן די צוויי ענינים אין צוויי באַזונדערע דיבור־המתחילו"ס: מעתיק זיין דעם ווָארט „וערפו" און אים אָפּטייטשן — „קוצץ ערפה בקופיץ": און דערנאָך אַ באַזונדער דער ד"ה מיט די ווערטער „וערפו שם את העגלה בנחל" און מפרש זיין דעם טעם: „אמר הקב"ה תבא עגלה כו'"[10] (אָדער ברייגען דעם טעם בהתחלת פירושו אויף דעם פסוק, אין פריער־דיקן ד"ה „אל נחל איתן" וואו ער איז מפרש „קשה שלא נעבד")[11].

ב. וי"ל הביאור בזה:

ע"ד הרגיל איז ניט דרכו של רש"י (בפירושו עה"ת) צו מפרש זיין די טעמי המצוות: וועָן ער קומט אָבער צו אַזאַ מצוה וואָס איז ניט בהתאם מיט כללי וציוויי התורה בכלל, דאָרט מוז רש"י זיך שטעלן און מפרש זיין דעם טעם השינוי.

ובנדו"ד: בנוגע הבאת ושחיטת בע"ח לצורך האדם געפינט מען (ביז פרשתנו) כמה סוגים: א) קרבנות וואָס ענינם איז כפרה[12], כמפורש אין פ' ויקרא און צו; ב) ענינם דאַנקען פאַר ברכות, אָדער ברייגען ברכות[13], ג) וואָס זייער ענין איז צו מטהר זיין, ווי בא מצורע — „זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות"[14]. און דער חילוק ביניהם:

קרבנות לכפר אָדער וועלכע זיינען שייך צו ברכות — ווערן געברַאַכט אין משכן ובית המקדש „לפני ה"[15], „המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם"[16], וואָס די הקרבה לפני ה' איז פועל דעם „ונרצה לו לכפר עליו"[17], אָדער „לפני ה'" — מקור הברכות.

משא"כ די שתי צפרים בא מצורע לטהרתו איז עשייתן „מחוץ[18] למחנה, חוץ לשלש מחנות (אין דעם מקום המצורע) שנשתלח שם בימי חלוטו" — ער זאָל נטהר ווערן און קענען אַריין־קומען אין מחנה, און דעמאָלט ברענגען די קרבנות בביהמ"ק לכפרתו[19].

מען געפינט נאָך צוויי קרבנות וואָס אויך זייער הקרבה איז ניט בביהמ"ק — שעיר המשתלח ביום הכפורים און פרה אדומה.

שעיר המשתלח ווערט אויך אָנגע־רופן חטאת (שני שעירי עזים לחטאת[20], — און כאָטש ער ווערט ניט נקרב ע"ג המזבח, איז אָבער דער עיקר מעשה הכפרה שעל ידו[21], וואָס דאָס איז דער „וסמך . . והתודה עליו את כל עונות בני ישראל גו' ונתן גו'"[22], ווערט גע־טאָן „לפני ה'"[23] בעזרה[24]: און דאָס וואָס

10) או לאחרי סיום פירושו בפרטי עניני עגלה ערופה.

11) או בהתחלת הענין (בפסוק הקודם) ולקחו גו' עגלת בקר, וע"ד שפרש"י בפ' תצא (כא, יא) אבל אם . . סופו כו' — בהתחלת הפרשה.

12) דגם קרבנות נדבה (ראה פרש"י ויקרא א, ב) הם „לכפר" (שם, ד ובפרש"י).

13) קרבן תודה (צו ז, יב (פרש"י שם) ואילך). קרבן שלמים (ויקרא ג, א (פרש"י שם) ואילך). ועוד.

14) ר"פ מצורע.

15) ויקרא א, ג. ובכ"מ.

16) ראה יב, יא. ועד"ז שם, ה. יח. ועוד.

17) ויקרא שם, ד. ובכ"מ.

18) מצורע יד, ג ובפרש"י.

19) שם, יוד ואילך.

20) אחרי טז, ה.

21) שם, יוד.

22) שם, כא. ובפרש"י שם, יוד.

23) שם, ז. ושם, יוד.

24) פרש"י לפנ"ז ויקרא א, ה. וראה ע"ד ההלכה רמב"ם פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הי"א דשעירי

ער ווערט אוועקגעשיקט „אל ארץ גזירה" איז די כוונה דערביי אַוועקשיקן כל עוונותיהם פון בנ"י (ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה[25]). דאָס איז אַבער (ע"פ פשוטו של מקרא) ניט קיין מעשה הקרבה[26], נאָר הפכו.

לאידך בא פרה אדומה, כאָטש אַז אויך עשייתה איז „מחוץ למחנה — חוץ לשלש מחנות"[27], איז דאָך אַבער ענינה — הכשר והקדמה צו מאָכן די מי חטאת לטהר מטומאת מת, און קענען מקריב זיין אַ קרבן במקדש. און דאָס וואָס עס ווערט אַנגערופן „חטאת", זאָגט דאָך רש"י[28] „לשון חטוי כפשוטו ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים להאסר בהנאה".

ס'איז נאָר ע"פ „מדרש אגדה" וואָס רש"י איז מעתיק[29] „מיסודו של ר' משה הדרשן" די פרטי ועניני כפרה פון פרה אדומה. ווייל אע"פ אַז איר עשי' איז בחוץ, זיינען אַבער דאָ אין איר ענינים מעין קרבן: זי דאַרף זיין בכהן, און נאָכ־מער „מצותה בסגן", „ושחט אותה לפניו", „והזה אל נוכח פני אהל מועד"[30].

יו"כ ששחטן בחוץ לפני שהתודה עליהם חייב הואיל וראוין לבוא לפני ה' לוידוי (וראה ראב"ד שם). וראה כס"מ שם. ועוד. וראה גם פרש"י אחרי שם, כג ד"ה ופשט: וסדר . . ושלח את השעיר . . ויצא כו' (והוא בבגדי לבן — רמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ד ה"ב).

25) אחרי טז, כב.

26) להעיר דע"ד ההלכה ישנו לימוד מיוחד „איש להכשיר את הזר (בשעיר המשתלח) מהו דתימא כפרה כתיבא בי' קמ"ל" (יומא סו, ריש ע"ב). וראה רשב"א שבועות יג, א ד"ה בירושלמי דלפי' האי כתב „ושלוחו (של השעיר) קרי קרבן". אבל מסיים שם (בסוף פי' הב'): „ואלו לפי' האי לא ניח' שאין שלוחו קרוי קרבן".

27) חקת יט, ג ובפרש"י שם.

28) שם, ט.

29) אחרי סיום כל הענין (שם, כב).

30) שם, ג־ד ואילך ובפרש"י.

ג. בפרשתנו אַבער — בא עגלה ערופה זעט מען אינגאַנצן א נייעם ענין: פון איין זייט ווערט געזאָגט אַז זי טוט אויף דעם ענין פון כפרה — „כפר לעמך ישראל גו' ונכפר להם הדם"[31], ניט אַן ענין פון טהרה מטומאה; אַבער לאידך, איז אין דעם ניטא קיין דמיון ושייכות צו קרבנות — ניט אין מקום (מען ברענגט עס ניט צום ביהמ"ק (אַדער אויף אַ מזבח וכו') אפילו ניט נוכח המקדש), ניט בנוגע די עושי העבודה — זי ווערט ניט געטאָן דורך כהנים (דער ציווי[32] „ונגשו הכהנים בני לוי" באציט זיך בפשטות צום זמן פון נאָך דער עריפה „הכהנים[33] אומרים כפר לעמך ישראל")[34], און ניט אין מעשה העבודה — עס איז ניטא קיין מעשה שחיטה[35], זריקה וכו'.

---

31) פרשתנו כא, ח.

32) פרשתנו שם, ה.

33) פרש"י שם, ז.

34) ע"ד ההלכה — ראה פרש"י בגמ' (חולין קלג, ר"א) דמשמע דהעריפה צריכה להיות בכהן (כ"כ בצפע"נ לרמב"ם הל' שחיטה פי"א הי"ג. וראה צ"פ עה"ת פרשתנו כא, ג). וראה רש"ש סוטה מה, ב ד"ה ועורפין. שו"ת בית יצחק או"ח סל"ה בשולי המכתב. אבל ראה שו"ת מחזה אברהם (או"ח סקמ"ה) דכוונת רש"י רק — דהכהנים אומרים כפר כהפסוק שהובא בפרש"י. וכן יש לתרץ בכ"מ שנאמר הלשון עריפת העגלה בכהן. ושקו"ט בזה בכ"מ. ואכ"מ.

35) אלא שע"ד ההלכה (תוד"ה עגלה חולין פב, א. ד"ה דחייתו יומא סד, א) עריפתה זו היא שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו (ועריפה מטהרת מידי נבילה — זבחים ע, ב), כמו בשעיר המשתלח דחייתו לצוק זו היא שחיטתו (יומא שם)". ועי' זבחים שם ד„כפרה כתיב בה כקדשים". אבל ברמב"ם (הל' שחיטה פי"ב הי"ו) דרק בשחט העגלה חייב משום אותו ואת בנו, אף שפסק (הל' אבות

---

*) אבל בספר הישר לר"ת (חלק הענינים שונים סי' תרלב) מחלק בין שעיר המשתלח לעגלה ערופה, דבעגלה אינו חייב משום אותו ואת בנו, ושם „דדחייתו לצוק דשעיר הוי כשחיטת עולת קדשים".

[ווען מען וואָלט געלערנט אַז די פעולות ביי עגלה ערופה זיינען בלויז אַ סימן ואות — וע"ד ווי אַנדערע מפרשים[36] טייטשן אַז „כשם שהעגלה תמה ונקי' שלא עשתה שום דבר, והקרקע קרקע בתולה כך אנו נקיים מן הרציחה", ועד"ז „ירחצו את ידיהם סימן כשם שידינו נקיות כך אנו נקיים מחלל זה" — וואָלט ניט געווען קיין (שטאַרקע) קשיא, פאַרוואָאס דער אויבערשטער הייסט מאַכן אַזאַ סימן.

ע"פ פשוטו של מקרא אַבער איז משמע אַז די אַלע מעשים זיינען חלקים פון דעם מעשה הכפרה].

איז אַ שאלה לויט פשוטו של מקרא — דאָס איז ניט בהתאם צו הוראות התורה ווי אַזוי און וואו עס ווערט אויפגעטאָן כפרה — אַז עס איז דורך הקרבת הקרבנות לה' ע"י כהן בביהמ"ק!

[נאָך מער: ס'איז אַן איסור וחיוב כרת אויף שחוטי חוץ, „ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' גו' (עס מוז זיין) אשר יביאו בנ"י את זבחיהם גו' לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו גו' לה' גו' וזרק גו' על מזבח ה'"[37]].

דעריבער איז רש"י מפרש: „אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה כו' ותערף כו'", דאָ איז אַן אמירה נוספת — מיוחדת פון דעם אויבערשטן, אַן ענין של חידוש לגבי שאר התורה — אַ נייער אופן פון כפרה, וואָס איז ניט ווי קרבנות*[37] ושאר עניני כפרה אין דער תורה. דאָ קומט די כפרה דורך דעם וואָס די פעולה, און דער מקום, און דער קרבן, זיינען בהתאם צו די פרטים אין דער הריגה.

עפ"ז מובן אַז דאָס וואָס רש"י איז מפרש „אמר הקב"ה תבא עגלה כו'" בהמשך צו „קוצץ ערפה בקופיץ", איז (ניט נאָר ווייל דער שינוי פון עריפה (און ניט שחיטה) באַווייזט אַז דאָ איז עס ניט קיין פעולה פון כפרה ווי באַ קרבנות בכלל, נאָר אויך) ווייל דאָס איז אַ פרט עיקרי וואָס איז מכריח דעם פירוש פון „אמר הקב"ה כו'".

ד. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם וואָס פריער, אין פ' באַ[38] (באַ פטר חמור) איז רש"י מפרש אויף „(ואם לא תפדה) וערפתו"[39]: „עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו".

פאַרוואָאס איז רש"י דאָ משנה פון פירושו בפ' בא, וואו כאָטש אַז ער זאָגט דעם טעם „הוא הפסיד כו'" בהמשך לפירושו (ווי דאָ) אויף „וערפתו", זאָגט ער ניט דערביי „אמר הקב"ה", ווי בפרשתנו[40].

וע"פ הנ"ל איז דאָס מובן: עריפה לגבי שחיטה — איז מיתה באופן אכזרי,

---

הטומאה פ"ג הי"ג) ד„עגלה ערופה שנערפה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים". ואכ"מ.

36) חזקוני (וריב"א) כאן.

37) אחרי יז, ד־ו.

*37) ולהעיר מפרש"י לך טו, ט: „רמז לג' פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה ערופה", ולכאורה בא בהמשך לסיום פרש"י לפנ"ז (שם, ז) „בזכות הקרבנות" (וראה פרש"י מגלה לא, רע"ב ד"ה קחה לי). אבל בב"ר (פמ"ד, יד) באיזו זכות א"ל בכפרות שאני נותן לפניך. ויאמר גו' קחה לי עגלה משולשת הראה לו ג' מיני פרים כו' ועגלה ערופה.

38) יג, יג.

39) ולהעיר שמפרשו עוה"פ בפ' תשא לד, כ. ובשינויים קלים. ואכ"מ.

40) ואף ש"ל בפשטות שבמכילתא עה"פ וכן בגמ' בכורות (י, ב) לא נאמר כן, משא"כ בפרשתנו שכן נאמר בסוטה, הרי רש"י מפרש פשש"מ כנ"ל. ובפרט שלשון רש"י שם אינו כהלשון במכילתא, וגם בבכורות הלשון הוא „יופסד" (וכ"ה בפרש"י תשא שם) ולא „יפסיד".

„עורפו בקופיץ מאחוריו" קומט די מיתת הבהמה דורך יסורים וצער[41]. משא"כ ביי שחיטה מן הצואר — ניטאָ קיין שבירת העצם פון צוואר וכו'[42], ווי דער בן חמש למקרא זעט.

און רש"י איז מסביר באָ פטר חמור*[42]: דאָס וואָס תורה זאָגט „אם לא תפדה וערפתו" מיינט ניט אַז דער מענטש האָט אַ ברירה פון צוויי גלייכע מצוות: „תפדה בשה", אָדער „וערפתו"[43]; די פעולה פון „עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו", איז אַן עונש: היות „הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו": כדי מדגיש זיין אַז דאָס איז אַן ענין פון הפסד, וועט דאָס געטאָן אין דעם אופן פון „וערפתו", וואָס איז אַן אכזריות (והפסד בחיי החמור, ובמילא מעין זה אויך בבעל החמור — ווי מ'זעט בפועל אַז אַ מענשען רירט אָן[44] דער צער פון זיינע בע"ח).

ער זאָגט אָבער ניט דאָרטן „אמר הקב"ה" וואָרום דאָרט איז ניטאָ קיין שינוי לגבי מצות דוגמתו — ס'איז דאָך ניט קיין קרבן כפרה, תודה, טהרה וכו'.

בפרשתנו אָבער, אָן ענין פון כפרה, איז כאָטש אַז דער פרט פון מקום וואו דאָס וועט געטאָן „נחל איתן קשה שלא נעבד"[45], איז ניט ווי באָ כפרה שע"י הקרבנות בביהמ"ק, אָבער דער פרט פון וערפתו איז — ווי ביי חטאת העוף „ומלק את ראשו ממול ערפו"[46].

דערפאַר זאָגט רש"י און איז מפרט (כאָטש ער האָט שוין מפרש געווען דעם טייטש פון עריפה פריער[47]) „קוצץ ערפה בקופיץ"[48] (און איז אויך משנה פון לשון המשנה „עורפין אותה בקופיץ מאחורי"), צו מדגיש זיין אַז דאָ איז ניטאָ קיין פעולה בדומה צו מעשה הקרבנות, ווייל אַזאָ פעולה פון „קוצץ" זיין דעם עורף של בהמה (וועלכע האָט אַ שטאַרקן עצם הצוואר, און) מיט אַ „קופיץ"[49] — „כמין סכין גדול"[50] — איז

41) ראה מאירי למשנה סוטה מה, ב: וחותכין בו בכח מאחורי. טור יו"ד סי' שכא ס"י ורמ"א שם לענין פטר חמור: מכהו בקופיץ בערפו עד שימות. ולהעיר מצרור המור פרשתנו כא, א כי זה רמז על האכזריות כו'. וראה הערה הבאה.

42) וראה כתובות (לו, ב) סנהדרין (נב, ב) הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה. אבל בשפ"ד מן הצוואר ולא כבעגלה ערופה בקופיץ ומול העורף כי צ"ל ברור לו מיתה יפה. וראה יד רמ"ה סנהדרין שם ד"ה מתני' מצות הנהרגים. ושם: לפי שפי הקופיץ עב ואינו חד כסייף וכשהוא חותך אינו חותך בלבד אלא משבר את הבשר הסמוך למקום חתך מכאן ומכאן ואין לך מיתה מנוולת מזו אבל סייף אינו כן לפי שפיו דק וחד יתר מדאי כו'. וראה שטמ"ק כתובות שם ד"ה ברור ואחד הפירושים שם: לפי שמצד הסימנין הוא ממהר למות. — אבל בן חמש למקרא לא למד עדיין כ"ז (וכן ההובא בהערה 50 ועוד) — ולכן הובא בפנים רק מה שהוא רואה בעיניו.

*42) ראה בכ"ז לקו"ש בא תנש"א.

43) כדיעה הא' במכילתא בא שם. וידועה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בזה (הל' בכורים רפי"ב).

44) ראה ח"ש (כד, לב): ויפתח הגמלים גו' (ואחר כך) ומים לרחוץ רגליו גו'.

45) פרשתנו שם, ד ובפרש"י שם.

46) ויקרא ה, ח ובפרש"י שם. ובסוטה (מו, ריש ע"ב) למדין עריפה דעגלה מחטאת העוף.

47) בפ' בא ותשא, אף שאינה קושיא, וכמדובר כמ"פ שדרכו של רש"י לפרש עוה"פ בקיצור מה שפי' בספר לפנ"ז (ובנדו"ד ה"ז ג' ספרים לפנ"ז), ובפרט שתיבת „וערפו" אינה תיבה רגילה בחומש.

48) קוצץ דוקא ולא סתם חותך (בניחותא).

— ועפ"ז בטלה התמי' שלא פרש"י מהו קופיץ, אף שמפרשו ובכ"מ בש"ס — כי פירושו דבר הקוצץ. ולהעיר מפרש"י ד"ה נחש הנחושת (חוקת כא, ט). „ואי"ת אין קוצץ בלא כי"ת צד"י יל כו'" — כפרש"י בארוכה (ויחי מט, יט).

ולהוסיף אשר „קופיץ" קופץ ו(לכן) קוצץ, משא"כ סכין שחותך בהולכה (הליכה) והובאה, כי ענינה אך ורק „שמכשרת בשר לאכילה" (פרש"י וירא כב, ו).

49) דרק מיעוטן משתמשין לשחיטה (רש"י פסחים ע, א ד"ה קופיץ. וראה תוד"ה השוחט בכורות כד, ב).

50) ל' רש"י במשנה סוטה מה, ב. ובפסחים שם. ביצה כח, ע"א. בכורות י, ב ד"ה בקופיץ. ועד"ז

בהיפך פון שחיטה, וואס דאָס מאכט נאָך שטאַרקער די שאלה: ווי איז דאָס מכפר — בשעת ס׳איז ניט בדומה, און נאָכ־מער ס׳איז בהיפך, פון הקרבת הקר־בנות?

און דעריבער איז רש״י אויך ממשיך ומדגיש „אמר הקב״ה תבוא עגלה כו״, דאָ איז געזאָגט געוואָרן אַ נייער אופן פון כפרה: „תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות״, אז אַלע ענינים דאָ זיינען דורכאויס באופן של שלילה — א) עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ב) תערף, ג) במקום שאינו עושה פירות, ווייל עס קומט „לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות״.

ה. פון די ענינים מופלאים בפרש״י: ע״פ הנ״ל י״ל אז רש״י און דער רמב״ם לשיטתייהו אזלי אין דעם פירוש פון „נחל איתן״.

רש״י איז מפרש (כנ״ל) „נחל איתן — קשה שלא נעבד״, דער רמב״ם[51] אַבער טייטשט „נחל ששוטף בחזקה״ און דאָס וואָס שטייט „אשר לא יעבד בו ולא יזרע״ איז אַן איסור אויף להבא[52].

וי״ל אז די מחלוקת איז ניט נאָר אין פירוש הכתוב, נאָר ס׳איז פאַרבונדן אויך מיט אַ פלוגתא אין דעם עצם גדר הכפרה פון „עגלה ערופה״:

דער רמב״ם איז מסביר אין מורה־נבוכים[53] דעם טעם אויף בריינגען אַן עגלה ערופה ופרטי עניני׳, אז דאָס זיינען תחבולות וועלכע גיבן אַ מעגלעכקייט אַז דער רוצח זאָל נתגלה ווערן, ובלשונו[54]:

וא״א על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקיחת העגלה שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יודע ההורג, און ער איז מסיים: וחזק זה הענין בהיות המקום אשר תערף בו העגלה לא יעבד בו ולא יזרע לעולם שבעל הארץ יעשה כל תחבולה ויחקור עד שיודע ההורג כדי שלא תערף העגלה ולא תאסר ארצו עליו לעולם[55].

דער רמב״ן[56] זאָגט (בנוגע צו דעם פרט פון „נחל איתן״), אז „לפי דעתי יש

במאירי סוטה שם. ובפיה״מ סוטה שם „הוא סכין הגדול והרחב״. ובפרש״י ביצה לא, ס״א „סתם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו״. ביד רמה סנהדרין שם: סכין גדול רחבו כארכו ויש בו כובד. ובפרש״י פסחים (מאירי) ויד רמה שם דהוא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות. וביד רמה שם „ופעמים שמבקעין בו עצים כדתנן כר״ — ביצה לא, ס״א. וראה גמ׳ שם. ע״ב. פרש״י ביצה הנ״ל ופיה״מ להרמב״ם במשנה שם.

51) הל׳ רוצח פ״ט ה״ב.

52) הל׳ רוצח פ״י ה״ט. וכ״ה בחזקוני עה״פ. וראה בארוכה תוי״ט לסוטה שם. ובמפרשי המשניות והש״ס סוטה שם. וש״נ. וראה מיני תרגומא־פרשתנו כאן. מלאכת הקודש. ועוד.

53) ח״ג פ״מ — הובא גם ברמב״ן ובבחיי כאן (פסוק א). וראה גם חינוך מצוה תקל. ובארוכה אברבנאל כאן. וראה כס״מ לרמב״ם שם ה״ו דהביא טעם הנ״ל להלכה, ע״ש.

54) מו״נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח — בשינויים קצת).

55) כ״ה במו״נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח — בשינויים קצת). אבל ברמב״ן (ובחיי) הובא באו״א ולכן הקשה עליו. וכבר תירץ בספר הזכרון להריטב״א שנוסחא משובשת נזדמנה לו לרבינו ז״ל (הרמב״ן) — אולי מהעתקת אל־חריזי — ולשון המורה בערבי הוא כבפנים כמו שהעתיק ר׳ שמואל תבון. וע״י המשך דבריו מה שמקשה כו׳ ומפרש בדעת הרמב״ם. וראה גם ריטב״א למכות כב, ב ד״ה ופרכי׳. חינוך מצוה תקלא. ובהנסמן לעיל הערה 52.

56) עה״ת כאן.

•) וליתא בפיה״מ תרגום קאפח.

•) ראה ע״ד שם הספר בלקו״ש חי״ח ע׳ 372 בשוה״ג להערה 14.

בו טעם כענין הקרבנות הנעשים בחוץ[57] שעיר המשתלח ופרה אדומה, ולפיכך מנו חכמים עגלה ערופה מכלל החוקים".

און אזוי געפינען מיר אין ספר היד פון רמב"ם (בסוף הל' מעילה) אז די אלע דריי — עגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח — ווערן דארט גע־רעכנט צוזאמען[58] אלס חוקים.

משא"כ לפי דער דרשה וואס רש"י ברענגט אראפ, „אמר הקב"ה תבוא עגלה כו' שלא עשתה פירות ותערף כו' לכפר כו'", קומט אויס לכאורה אז ס'איז ניט בסוג החוקים.

ו. ויש לומר, אז דאס זיינען דריי אופנים ווי מען קען לערנען דעם גדר הכפרה פון עגלה ערופה[59]: מצד דעם פועל, מצד דער פעולה בכללותה, מצד דעם נפעל (ומקומו):

א) לפי הרמב"ם במו"נ איז די כפרה מצד הפועל: בשעת די זקני העיר הקרובים אל החלל טוען די אלע פעולות בכדי צו מגלה זיין דעם רוצח, איז דאס גופא אויף זיי מכפר, עס נעמט אראפ פון זיי[60] דעם עון[61].

[זאת ועוד: די כפרה באשטייט ניט נאר אין דעם וואס זיי טוען אלע מיני פעולות אז ס'זאל נתגלה ווערן דער רוצח, נאר אויך ווייל מיט דעם זיינען זיי מפרסם בפירסום גדול אז „חפץ הזקנים ואנשי הדעת" איז געפינען דעם רוצח „לנקום ממנו נקמת הנרצח"[62] — און דאס גופא פארהיט און וואלט אויס דעם ענין פון רציחה, ובמילא איז דאס גופא מכפר].

ב) לויטן רמב"ן (וי"ל אז אזוי איז עס אויך לדעת הרמב"ם בספר היד דארט), איז דאס מצד דער פעולה, וע"ד ענין הקרבנות (וואס אויך אויף דעם זאגט דער רמב"ם דארטן „וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן"), אז די פעולה וכפרה פון קרבנות איז מצד דער מעשה ההקרבה, עד"ז איז ביי עגלה ערופה, וואס „כפרה נאמר בה כקדשים"[63], ד. ה.

---

57) ובחזקוני כאן: אשר לא יעבד ולא יזרע דוגמא אל ארץ גזרה כי לשניהם פירוש אחד.

58) במפורש — אף שמסיים (כדלקמן בפנים) שכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן.

59) פשטות הכתובים בפרשתנו (כא, ז ואילך) ובמפרשי התורה משמע שהכפרה בעיקר על יושבי העיר ולא על הרוצח. וראה פרש"י שם, ח: הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון. וראה ראב"ע שם, ז הובא ברמב"ן. וראה הלשון בבחיי ואברבנאל שם. וראה ערכין טז, א ובפרש"י שם ד"ה קשיא. ובכ"מ. וראה מאמרי אדה"ז (פרשיות ח"ב ע' תתכח). סהמ"צ להצ"צ (מצות עגלה ערופה): העגלה שאינה באה לכפר על החוטא כי אינו מתכפר בזה כלל כו' רק שהיא באה להסיר הקטרוגים מכל ישראל שהרי כל ישראל עריבים זה לזה וע"י העגלה נפטרים מן החטא המוטל על כללות ישראל מחמת הערבות. ולהעיר ממשנה סוטה מז, סע"א „כיפרה ספיקה והלכה להי" ובפרש"י שם. ובגמ' שם מז, ב ועד"ז בכתובות לז, ב מנין כו' שאין פוטרת אותו כו' (וראה פרש"י כתובות שם ד"ה שאין). רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ח. וראה פרש"י ויקרא ה, יח. פענח רזא ס"פ ויקרא. ואכ"מ.

60) ראה משכיל לדוד לפרש"י פרשתנו כא, ח.

61) לכאורה יוהי הכוונה במו"נ אף שלא פי' דזה ענין הכפרה. אבל פשיטא דאין כוונתו להוציא הכתוב מפשוטו, דעגלה ערופה באה לכפר. אבל להעיר מבחיי כאן: כפר לעמך ישראל כפר לשון גילוי הוא שיגלה להם הרוצח דאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היתה העגלה הולכת עד בית הרוצח והורגים אותו שם. זהו ונכפר להם הדם כלומר מתגלה להם הרוצח. ואם לא היו זכאין וכו' עורפין אותה שם והכהנים אומרים כפר לשון כפרה כו'.

62) חינוך שם ומסיים ע"ז „וכן מצאתי להרמב"ם ז"ל".

63) זבחים ע, ב. וש"נ. רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ב. שם ה"ה. הל' אבות הטומאה פ"ג הי"ג. ועוד. ועיין גם מיני תרגומא שם ובפסוק ח. ובכ"מ.

פונקט ווי ביי אלע קרבנות איז עס גזירת המלך, אז יעדער קרבן איז מכפר אויף אן עבירה (עבירות) מסויימת, עד"ז זיינען דא פעולות (הקרבנות) מסוימות שבחוץ, שעיר המשתלח, פרה אדומה ועגלה ערופה[64], וואס גזירת המלך[65] איז, אז (אויך) די מעשה זאל מכפר זיין[66].

ג) לדעת רש"י „תבוא עגלה בת שנתה כו'" קומט אויס א דריטער אופן — אז די כפרה איז ניט מצד דעם פועל אדער דער פעולה בכלל[67] — בדוגמת הקרבנות, נאר מצד דעם נפעל (הנרצח, ועגלה הנערפת) — „תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות", ווייל די כפרה איז ניט (נאר) אויף מעשה רציחה (פון רוצח) נאר במיוחד אויף דעם „תוכן" המיוחד שבנרצח (ונפעל) „לכפר על הרגיתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות"[68].

און דעריבער זאגט מען דא „אמר הקב"ה", ס'איז געזאגט געווארן א נייער אופן פון כפרה ניט ווי בא שאר אופני כפרה דקדשים[69] (אויך ניט הנעשים בחוץ, שעיר המשתלח ופרה אדומה)[70].

ז. עפ"ז יומתק נאכמער דער חילוק אין פירוש „נחל איתן": לטעם הרמב"ם במו"נ איז מובן וואס ער טייטשט „אל נחל איתן ששוטף בחזקה", ניט קרקע קשה שלא נעבד (נאר — אז מכאן ואילך איז דא א לאו שלא יעבד בו), ווייל — לויט זיין טעם — פועל'ן אז דער בעל השדה „יעשה כל תחבולה ויחקור עד שיודע ההורג" — איז אויב עס וואלט

---

64) וראה תוד"ה ותהא (חולין כג, ב): נקט פרה ועגלה ששניהם ענין אחד דשניהם קדשים הנעשים בחוץ ודמו אהדדי כו'. ולהעיר מצפע"נ להל' שחיטה שם.

65) ראה מדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ, שלאחרי שמפרט טעמים פרטיים בעגלה ערופה שמביאים להתגלות הרוצח, מסיים „ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל".

66) במאמרי אדה"ז ובסהמ"צ שם: ולכך שניהם שעיר המשתלח ועגלה ערופה לא היו קריבים ע"ג המזבח כי אינן שייכים שם כלל מאחר שאינם באים לכפרה. אבל בסהמ"צ שם בסיום המאמר: ונכפר להם לישראל. וראה הלשון בהגהה בסהמ"צ שם.

67) אבל להעיר מחדא"ג מהרש"א סוטה שם שמצרף להטעם בגמ' אמר הקב"ה תבוא עגלה כו' מש"כ הרמב"ם במו"נ.

68) וי"ל שזהו הנפק"מ גם להטעמים דלעיל על מה בא לכפר: לטעם הרמב"ם במו"נ שהעיקר הוא גילוי הרוצח, בא לכפר בעיקר ע"ז שיש רוצח השייך לעיר זו כו' — הפועל (וראה אברבנאל שם. ועוד); לאופן הב' ה"ז בא לכפר על פעולת ומעשה ההריגה; ולטעם דהגמ' ורש"י — על זה שלא הניחוהו לעשות פירות — הנפעל.

69) וכן יש לפרש הלשון במדרש לקח טוב שם „ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל", שהכוונה בזה (לא שזהו חק, וכדעת הרמב"ם בספר היד דהוי מכלל החוקים, והיפך מש"כ לפנ"ז „מפני מה אמרה תורה לערוף עגלה במקום כו'", שמסביר טעם ואופן איך שמביא לגלות הרוצח, שהרי לפ"ז אי"ז גזירת המלך במיוחד בעגלה, כי אם) — שנאמר כאן ענין חדש בגדר הכפרה. ואכ"מ.

70) ע"פ הנ"ל אולי יש לבאר גם פלוגתת הרמב"ם ורש"י (בפי' עה"ת): להרמב"ם (הל' רוצח רפ"ט) אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מצוה למדוד, ולרש"י שפי' (כא, ב) „לכל צד לידע איזו קרובה" מפרש הרא"ם שבמקום שאין ספק א"צ שם מדידה (וראה גו"א שם. פנים יפות שם):

לטעם הרמב"ם שבמו"נ פשוט כי ה"ז חלק מהפרסום שיגלו הרוצח, ועד"ז להרמב"ם (בספר היד) והרמב"ן כיון שהכפרה היא מצד עצם המעשה הכפרה י"ל דגם המדידה הוי חלק מהכשר מעשה הכפרה (וע"ד כמה פרטים בקרבנות) (אבל ראה צפע"נ הל' שחיטה שם דרק משעת שחיטה ועריפה יש עליו גדר מכשיר ומכפר). או בפשטות כיון דהוי מכלל החוקים מובן שאין הטעם משנה ומצוה למדוד (וראה צ"פ השלמה יא, א. מהדו"ת מא, ב). משא"כ לדעת רש"י שענינו — ענין של טעם — מובן שהוא רק בשביל לידע, ואם יודעים א"צ למדוד [אבל ראה מל"מ לרמב"ם שם שמפרש בהרא"ם שא"צ למדוד לשאר עיירות, אבל מן הקרובה צריך למדוד. וראה חי' חת"ס לב"ב כג, ב ד"ה נחזור]. ואכ"מ.

געמיינט קרקע, דאַרף דאָס זיין אדרבא אַ שדה טובה וואָס איז ראוי לזריעה ביותר[71], וואָס דאָן וועט עס מער אָנ־ריירן דעם בעל השדה און ער וועט זיך מער משתדל זיין צו געפינען דעם רוצח „שלא תאסר ארצו לעולם"*[71]: דערפאַר לערנט דער רמב"ם אַז „נחל איתן" מיינט ניט קרקע, נאָר אַ נחל של מים[72] „ששוטף בחזקה".

עד"ז איז לטעם הרמב"ם (בספרו היד): וויבאַלד דאָס איז אַ כפרה בגדר וסוג הקרבנות, איז מסתבר, אַז דער אָרט פון דער עריפה דאַרף ניט זיין (בדוקא) אַ קרקע קשה שלא נעבד, נאָר פאַרקערט — וואָס מער נבחר, אַ מקום משובח[73].

לויט רש"י אָבער, וויבאַלד אַז דאָ איז נשתנה ונתחדש „אמר הקב"ה" — ס'איז נתחדש געוואָרן אַ נייער סוג פון כפרה, כנ"ל — איז מסתבר אַז אזוי ווי די עגלה איז אַ „שלא עשתה פירות", אזוי די פעולה איז „עריפה" (עניני שלילה), דאַרף אויך דער מקום זיין פון שלילה, אזאַ „שאינו עושה פירות", „איתן, קשה שלא נעבד": אַז ניט נאָר מכאן ולהבא דאַרף עס זיין אַן אָרט שאינו עושה פירות, נאָר בעיקר — בהווה בשעת העריפה מוז עס זיין אַן „איתן קשה שלא נעבד" — „אינו עושה פירות".

ח. התורה היא נצחית. איז מובן, אַז די הוראה פון פרשת עגלה ערופה איז דאָ בכל הזמנים ובכל המקומות צו אַלע אידן [ובמיוחד אין זמן הגלות, וואָס האָט אַ שייכות צום ענין פון שפיכת דמים, וואָרום ברוחניות איז מען דורך יעדן חטא, במעשה דבור או מחשבה, גורם דעם ענין פון „שפיכת דם וחיות אדם דקדושה באדם דקליפה"*[73]] — און דאָס איז אַ הוראה נפלאָה:

מען רעדט וועגן „ימצא חלל באדמה גו' נופל בשדה"[74], וואָס אין דעם פאַל קען מען טענה'ן: וויבאַלד אַז אין מיתה בלא חטא*[74], איז דאָך זיכער אַז דאָס איז מאת ה', וע"ד מארז"ל[75] בנוגע לחטא בשוגג (אויפן פסוק[76] והאלקים אנה לידו); איז דער מכה איש איז אַ רוצח און אים קומט אַן עונש גדול, וויבאַלד אָבער אַז „לא נודע מי הכהו" — ובפרט לפי הפירוש (בגמרא ו)ברש"י כנ"ל, אַז די עגלה ערופה קומט בעיקר „על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות" און ער האָט ניט געהאַט דעם מגני ומצלי[77] פון תומ"צ*[77], איז דאָך

---

71) וראה גם רד"ק בספר השרשים שלו ע' אית (הובא בבחיי כאן) שפירש „מקום דשן ושמן . . כי לפיכך יהיו נזהרים ונשמרים כו' שלא ימצא שם חלל". עי"ש.

*71) בקושיית הריטב"א בס' הזכרון שם (לגירסתנו במו"נ. וע"ד קושיית הרמב"ן שם לפי גירסתו במו"נ — ראה לעיל הערה 55).

72) ופרט זה אינו שייך לטעמו במו"נ שם. וראה עד"ז בס' הזכרון שם.

73) אבל מהמשך דברי הרמב"ן שם מובן, שלפי טעמו — שהוא „בענין הקרבנות הנעשים בחוץ" — אין סברא „שיעשה בשדה טוב ראוי לזריעה" (ל' הרמב"ן בקושייתו על המו"נ). ולכאורה הדיוק ברמב"ן הוא „קרבנות הנעשים בחוץ שעיר המשתלח" — ראה חזקוני (שהובא לעיל הערה 57) „אשר לא יעבד ולא יזרע דוגמא אל ארץ גזרה".

משא"כ להרמב"ם בס' היד שכותב רק שעגלה ערופה מן החוקים בכלל (ולא הזכיר דוקא קרבנות הנעשים בחוץ) משמע, שהוא כמו גדר החוק דכל הקרבנות, שהוא מצד עצם פעולה וכפרה דהקרבנות. ובמילא מסתבר שמקומו צ"ל מקום נבחר, כבפנים.

73) לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ.

74) פרשתנו כא, א.

*74) שבת נה, סע"א. זח"א נז, ב.

75) מכות י, ב. פרש"י עה"פ (משפטים כא, יג).

76) משפטים שם.

77) ראה סוטה כא, א.

*77) ראה שם מו, סע"א: מאי פירות אלימא פרי

בנוגע דעם ניזק כבר נגזר עליו מן השמים[78] — קען מען טראכטן, אז מען האָט צו דעם קיין שייכות ניט און מען דאַרף זיך דערמיט ניט פאַרנעמען.

ועד"ז ברוחניות: בשעת מען טרעפט אַ אידן במעמד ומצב ירוד — „נופל (און וואו —) בשדה", ער האָט אַ שייכות צו „עשו . . איש שדה"[79], היפך פון דער שטאָט, מקום ישוב אדם — „ושכנתי" פון דעם אדם העליון שעל הכסא[80], אַן ארט און סביבה פון תומ"צ —

קען מען מאַכן אַ חשבון: וועמענס שולד איז עס וואָס דער איד געפינט זיך אין אזא מצב? — ער האָט זיך געדאַרפט געפינען ניט בשדה, נאָר אין אַ מקום מושב ועיר, אין אַ סביבה פון תורה ויר"ש כו'. ובמילא, דאַרפן די אידן וואָס געפינען זיך בעיר, אין אַ סביבה פון אידן שומרי תומ"צ, פון זקנים וב"ד, ניט פאַרנעמען זיך מיט אים.

אויף דעם איז די הוראה פון פרשת עגלה ערופה: דאָס האָט אַ שייכות ניט נאָר צו די תושבי העיר הקרובה אל החלל, נאָר אויך צו די זקני העיר ההיא — צום ב"ד פון דער שטאָט[81], ביז דאָס רירט אַן דעם ב"ד הגדול, „ויצאו זקניך, מיוחדים שבזקניך, אלו סנהדרי גדולה"[82].

און די זקני בית דין פון דער עיר דאַרפן מאַכן זיכער ועד כדי הכרזה אַז „ידינו לא שפכו את הדם הזה"[83], ווי רש"י טייטשט[84] „לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי" — אַז מען האָט דעם אידן געגעבן „צידה לדרך", דעם מזון פון תורה וכמש"נ[85] ותורתך בתוך מעי, ועד"ז — לבושים פון מצות[86] — וועלכע באַשיצן פון „קעלט" און פון קשת וחרב, „לחם ולבוש" וועלכע וועלן אים באַגלייטן אין דעם שדה עשו — חשך הגלות, אין דעם מעמד ומצב פון „שדה" וואו ער איז געגאַנגען.

און נאָכמער זאָגט מען, אַז דאָס איז פאַרבונדן אויך מיט די סנהדרי גדולה שבלשכת הגזית. דלכאורה: וואָס פאַר אַ שייכות האָבן זיי מיט דעם „חלל" וואָס מ'האָט געפונען — ניט בסמיכות צו ירושלים[87], נאָר צו אַן אַנדער וויייטער שטאָט ערגעץ וואו אין ארץ ישראל[88]? — שטייט אַבער אין תנא דבי אליהו

ורבי' אלא מעתה אזקן ואסריס ה"נ דלא ערפינן אלא מצות. ורש"י כאן סתם „פירות" ולא פירש (אף שנוגע להלכה) כי מפרש פשש"מ, ואינו ספר הלכות [ואולי י"ל שמובן הוא ע"פ פרש"י ר"פ נח „שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" אף שהמדובר שם בצדיקים הרי"ז בנוגע לפרט דעיקר תולדותיהם . . מע"ט, אבל בשאר כל אדם גם מצות (שמחויב בהם) הם בכלל תולדותיו — פירות שלו (כדמוכח גם מזה שרש"י משנה מב"ר שם (פ"ל, ו): מה הן פירותיו של צדיק מצות ומע"ט) — ראה בהנ"ל לקו"ש ח"ה ע' 30 הערה 2].

78) אגה"ק סי' כה. וראה בארוכה אלשיך פרשתנו.

79) תולדות כה, כז. וראה בארוכה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך).

80) ראה לקו"ת ראה (אלול) לב, ב.

*) אבל בתנחומא נח ב: וכן תולדותיו של אדם אלו מעשיו הטובים.

81) ראה מדרשי התורה להקדוש אשתרוק פרשתנו כא, ו. וראה מו"נ שם. ראב"ע כאן (פסוק ז). ועוד.

82) פרשתנו כא, ב ובפרש"י (מסוטה מד, ב).

83) פרשתנו כא, ז.

84) וראה סוטה מה, סע"ב במשנה (ועה"ג שם). ספרי עה"פ.

85) תהלים מ, ט.

86) ראה תדבא"ר פכ"ז.

87) דהרי אין מודדים לירושלים שירושלים אין מביאה עגלה ערופה (רמב"ם הל' רוצח פ"ט ה"ד. וש"נ).

88) ראה רמב"ם שם רפ"י.

רבא[89]: „הי׳ להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע כו׳ לקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי׳ בגדיהם למעלה מארכבותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש כו׳ וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל כו׳ כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב״ה בעולמות כו׳״.

ולהעיר — אז אין תנא דבא״ר ווערט דאס געזאגט בנוגע די „שבעים אלף[90] שנהרגו בגבעת בנימין״, אז „לא הרג אותן אלא הסנהדרי גדולה כו׳״, ווען זיי וואלטן ארויס בעיירי ישראל וכו׳ וואלט ניט געקומען צו מעשה פילגש בגבעה:

עאכו״כ ווען עס רעדט זיך וועגן אידן וואס געפינען זיך בשדה, אז מקום אן תורה און אן מצות, אז דאס איז א חיוב ואחריות וואס ליגט אויף ב״ד ישראל.

און דאס איז די הוראה פאר יעדן אידן בימינו אלו, ובפרט אין דעם זמן פון חודש אלול, אז מ׳דארף ארויסגיין במקום מושבי בני ישראל[91], אויך אין אן ארט וואס איז ניט קיין סביבה פון תומ״צ („שדה״) און ארויסהעלפן יעדן אידן און אים מעורר זיין, אז אין דעם זמן פון אלול געפינט זיך דער מלך מלכי המלכים הקב״ה „בשדה״, און איז מקבל יעדן איינעם אין וואס פאר א מעמד ומצב ער זאל זיין „בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם״[92], און דאס גופא העלפט ארויס דעם אידן ארויסצוגיין פון דעם מעמד ומצב פון „שדה״ אין וועלכן ער געפינט זיך.

און דעמאלט איז „בלכתו (המלך) העירה הרי הם הולכים אחריו״, אין דעם זמן פון ימים נוראים[93], ווען מ׳איז ממלא בקשת הקב״ה „שתמליכוני עליכם״[94], ביז צו דעם „כפר לעמך ישראל״[95] ביום הכיפורים, ווען עס ווערט אויפגעטאן די כפרה וסליחה ומחילה פאר יעדן אידן און פארן גאנצן כלל ישראל, און — סלחתי כדבריך,

און יעדער איינער און איינע ווערט נכתב ונחתם לאלתר בספרן של צדיקים[96] גמורים.

(משיחות ש״פ: שופטים תצא וחבוא — תשמ״א)

---

89) פי״א.

90) כ״ה בתדבא״ר שם, וביל״ש שופטים רמז סח: ע״ב אלף. ובמפרשים (זיקוקין דנורא. ישועות יעקב) שבשניהם הוא ס״ס כי לא מצינו בקרא שנהרגו כ״א ס״ה אלף ומאה ושלשים.

ולחומר הקושיא — י״ל דקים להו דנשים וטף דבנימין שנהרגו — השלימו לשבעים אלף (שבתדא״ר) והרוגי יבש גלעד — לע״ב אלף (שביל״ש), ועפ״ז גם לא הוי פלוגתא במציאות.

ועפ״ז גם מבואר צע״ג במרז״ל הנ״ל (תדא״ר ויל״ש) שמדגיש שזה שיש בידו למחות ולא מיחה הרי „הכל נעשה על ידו״ ומפרש בהדוגמא „שנהרגו בגבעת בנימין״ ותו לו!

ועפהנ״ל מובן בפשטות כי בזה נכללו גם נשים וטף דבנימין והרוגי דיבש גלעד — אלא שלתדא״ר הרוגי דיבש גלעד — אין שייך לענייננו בכלל, כי זה הי׳ מפני „השבועה הגדולה״ (שופטים כא, ה). ועניין „פלגש בגבעה״ הי׳ רק סיבה דסיבה וכו׳.

91) ראה לקו״ש ח״ט ע׳ 298 ואילך. ושו״נ.

92) לקו״ת שם לב, ריש ע״ב.

93) ראה לקו״ת שם כה, ג.

94) ר״ה טז, סע״א.

95) פרשתנו כא, ה.

96) ר״ה שם, סע״ב.